

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

אחריותו של מקדיש כסף לגמ"ח

תיק ממונות מס' 153-ט

נושא הדיון

ראובן הקדיש סכום כסף לגמ"ח כדי לחלק הלוואות לנצרכים. את הכסף הפקיד ביד שמעון בהיתר עיסקא של פלגא מלוה פלגא פקדון, ואת הרווחים הלווה ללווים. לאחר זמן פשט שמעון את הרגל, ואי אפשר היה לקבל ממנו את הכסף. לימים מת ראובן, ויורשו שזאל האם חל שעבוד נכסים על נכסיו לצורך הגמ"ח.

מסקנות הלכתיות:

- א. הקדש לגמ"ח דומה להקדש לצדקה, ואם הקדיש בלשון "הרי עלי" מחוייב בנדר להקדיש, וגם מחוייב באחריות עד שיקיים את נדרו. וגם אם הקדיש בלשון "הרי זו", כלומר שהקדיש מעות למטרת גמ"ח, מכיון שהשאיר לעצמו זכות להחליף המעות במעות אחרים, אם אבדו חייב באחריותם.
- ב. הקדיש מעות לגמ"ח והפקידם ביד אחר ואבדו, חייב השומר להחזירם, אך המקדיש לא נפטר מאחריותו לגבי הגמ"ח.
- ג. מי שנתחייב לצדקה ומת, האם היורשים חייבים לפרוע חיובו.

השאלות לדיון:

- א. מקדיש כסף לצדקה או לגמ"ח האם חל עליו שעבוד נכסים לאחריות הצדקה או הגמ"ח, או שלא חל עליו כי אם חיוב נדר.
- ב. נדר לצדקה ומת, האם היורשים חייבים לפרוע נדרו.

תשובה:

א. בקלוה"ח סי' רל ס"ג א הביא מחלוקת האם נכדר לדקה חל שעבוד נכסיו או לא. לדעת הכ"מ סוף ה"ל נחלות שייך בלדקה דין שעבוד כמו בשאר חובות, אבל לדעת הר"ן בשם הרשב"א בכתובות פי' נערה אין בלדקה שעבוד נכסיו. וקלוה"ח הכריע כדעת הכ"מ דלא גרע מלות דקה ממלות פדיון הבן דשעבודא לאורייתא. ועיי' שו"ת הרמ"א סי' מה ד"ה האילה השלישית וחקרי לב חו"מ סי' ע ואמרי בינה גביית חוב סי' יג ושו"ת באר יחזק חו"מ סי' ב ונחל יחזק סי' קז ס"ק א ענף ב וחזו"א ב"ק סי' עו ס"ק ו. וכתב בחוות דעת סי' קס ס"ק י שאע"פ שבהקדש של "הרי זו" אינו חייב באחריות דכבר יאל ידי חובת נדרו, אבל בלדקה אפשר דאפי' אומר זו כאומר עלי דמי, דדמי להא דאמרי' בחולין דף קלט דהכל מודים בערבין דאומר זו כאומר עלי דמי, ואע"ג דלא אמר עלי מחייב מאוס דכתיב ונתן את הערכך חולין הוא בידך עד שעת נתינה ליד גזבר וכו', אלמא אע"ג דאמר זו ולא אמר עלי יש עליו חיוב הגוף, רק בהקדש באומר זו כיון דנתפס בהקדש ובי גזא דרחמנא איתא הוי ככבר סילק חובו. ומשו"ה נמי בלדקה כשאומר זו כיון שיש עליו חיוב הגוף כאומר זו וכל זמן שלא בא ליד גזבר לא חב בה עניינים דהא מותר לשנותו לא הוי ככבר סילק חובו, ומשו"ה חייב באחריות כיון דאכתי לא נפקע ממנו חיובא דגופא שיש עליו אפי' באומר זו וכו'. עכ"ל

ומרן הגרי"ש א שליט"א הראני חי' חת"ס חולין קלא א דכתב לענין מעשר כספים שמפריש מריוח נכסיו אפי' ליתנייהו צעינייהו חייב לשלם, ושאני מלקט שכהה ופאה דהני הוו מתנות ולא אחריני ומה שאכל אכל, אבל מה שמפריש מריוח נכסיו לאו אהנהו זו"י דוקא חל חיוב מעשר אלא עשירית ריוח נכסיו ואי לא יתן היום יתן למחר וליומא אחרא ואי לא הני זו"י יתן אחרים תחתיהם א"כ לעולם הוי צעינייהו. והורה הגרי"ש שה"ה לענין קרן גמ"ח, אם היתה כוונתו בהקדש שאם לא יהיו מעות אלו קיימים יתן אחרים תחתיהם, חייב לשלם, אבל אם היתה כוונתו לאלו המעות בלבד, אינו חייב.

לפיכך בנידון דידן שהקדיש מעות לקרן גמ"ח והיה בדעתו להפקידם בפלגא מלוה פלגא פקדון, הרי מותר לו לשנותם ועדיין לא נקרא שבאו ליד גזבר וחייב באחריותם, ואם אצדו חייב לשלם אחרים תחתיהם לקרן הגמ"ח.

ב. פסק הרמ"א בשו"ע חו"מ סו"ס רנב עפ"י תשו' הריטב"א שהוצאה צ"י שס: מי שנשבע או נדר ליתן לפלוני כך וכך ומת ולא נתן, יורשיו פטורין ואין בזה מאוס מלוה לקיים דברי המת. ועיי' קלוה"ח שם ס"ק ה משום דלא אמרינן אמירה לגבוה כמסירה להדיוט אלא בהקדש אבל לא בנדר לעניינים. וה"ה בנידון דידן, אע"פ שהמוריש היה חייב לשלם מעות אחרים לקרן הגמ"ח במקום אלה שאצדו, מ"מ יורשו אינו חייב.